

azt Asszonyám látta volna, 's bizonyosan nem tudja millyen. A' vett kaputrokat egy Rhédey Lajos forma növésű emberre reá adtam még azon is bugyog.

Sophie alázattal csókolja kezeit. Ha az atyját eltemeti, velem és 2 gyermekeimmel teszi tiszteletét Asszonyámnál — — —

Közli: DÉKÁNI KALMÁN.

ADATOK BALASSA BÁLINTRÓL LIPTÓ VÁRMEGYE LEVÉLTÁRÁBÓL.

Liptó vármegye alispánjának készségéből alkalmam nyílt a vármegye XVI. századi jegyzőkönyveinek áttanulmányozására. Balassa Bálintot illetőleg érdeklődtem e könyveket, azonban a végeredmény nem igen elégített ki. Nem sok s nem is valami jelentékeny adatot böngészhettem össze. Igaz, hogy a jegyzőkönyvek nem teljeseek, de csalódásom magyarázatát mégis inkább abban lelem, hogy Balassa vagy keveset tartózkodott a vármegyében, vagy ha ügye-baja volt is az ottani lakossággal, a minthogy bizonyára volt elég, a panaszosok nem igen mertek a vármegyéhez fordulni s bizonyára a vármegye is kereste a módját, hogy ne kellessék az erőszakos főurat a maga színe elé idézni. Egyébiránt abból, hogy a nemes urak egy ízben főispánjukul óhajtották, azt kell következtetnünk, hogy mégis volt idő, mikor Bálint úr kedves ember a vármegyéjében.

1580. okt. 5.

A Szentiványi nemeseknek gyarmathi Balassa Bálint és Ferencz alperesek ellen a Jaworowe Zady nevű havasok új elfoglalása miatt folyó perében Benedekfalvi Kiszél Péter, az alperesek nevében kéri az ügyet bővebb megvizsgálás végett a kir. kuriához fölterjeszteni. Felperesek képviselője Andaházy András a kérés teljesítését ellenzi, mert a kiküldött alispán és szolgabírák a helyszínen személyesen meggyőződtek a foglalás megtörténtéről s nyomban aként ítélték, hogy az elfoglalt havasok a törvényes birtokosoknak visszaállítandók; most tehát a végrehajtást eszközölni kell. — Határozatott, hogy az ügyet föl kellene ugyan terjeszteni a kir. kuriához, de mivel az 1542-ben Pozsonyban alkotott törvényezik az új foglalások tárgyában az alispánnak és szolgabírának hivataluk elvesztése terhe alatt kötelességévé teszi, hogy az új foglalásu birtokokat egy év leforgása alatt a jogos tulajdonosoknak visszaállítsák, ennél fogva a hatósági visszafoglalás haladéktalanul végrehajtandó. Felperesek ezt az ítéletet megfelelőbbnek a kir. kuriához. (19. v. lap.)

1580. nov. 10.

A Szentiványi Kristóf és János felperesek és Balassa Bálint és Ferencz alperesek közt a Jaworowe Zady havasok új elfoglalása miatt folyó perben megszerkesztett felelbeszési irat a felek előtt kihirdtetett. (35 l.)

1581. jun. 9.

Szentiváni Szentivány János, Zsigmond és Istvánnak gyarmati Balassa János, illetőleg ennek halálával fia: Balassa Bálint ellen 12 bárány elhajtása miatt indított perökben Szentivány Zsigmond és István meg nem jelenése miatt az alperes fölmentetik, a meg nem jelent fölperesek pedig 6 királyi nehéz márkában — miből két rész a bírakat, egy rész pedig az ellenfelet illeti — elmarasztaltatnak. (85 v. 1.)

1581. jun. 22.

A Szentivány Zsigmond és István által Balassa Bálint ellen 12 bárány elhajtása miatt indított perben Balassa javára hozott fölmentő ítélet kihirdetetik. A Szentiványak képviselője Andaházy András lefzetvén a birságot, az ítélet megsemmisítését kéri azon az alapon, mert a tárgyalás nem a maga során történt. A törvényszék fentartja ítéletét. (95 l.)

1581. jul. 6.

Pándy Zsigmond nagys. Gyarmati Balassa Bálint nevében tiltakozik a királylehotai nemesek ellen, a miért ezek az ő atyjával Balassa Jánossal Liptó vármegye alispánja s más érdemes emberek előtt kötött egyezséget, mely szerint a köztük folyó pereket beszüntetik, megszegték, a midőn Balassa Bálintot újból törvény elé idézni töreksenek. (114 v. lap)

1581. okt. 11.

Liptó vármegye törvényes gyűlése egyhangulag elhatározza, hogy nagys. Gyarmati Balassa Bálint az ujjvári várat új kőfallal akarván körül kerítettetni, ebben a vármegye, a melynek a vár jó karban tartása szintén érdeke, segítségére kíván lenni s e czélból minden nemesi kuriára 25 denárt, a jobbágyokra pedig minden dica után 10 denárt kivet. A pénz 15 nap alatt az alispánnak fizetendő; a fizetni nem akarók ellen úgy fognak eljárni, mint a királyi dicák nem fizetői ellen. (119 v. 1.)

1581. okt. 12.

A Szentivány János, Zsigmond, István és Balassa Bálint közt 12 bárány elhajtása miatt folyt perben hozott fölmentő ítélet kihirdetetik. (128 l.)

1581. nov. 8.

Liptó vármegye közgyűlése a pozsonyi országgyűlésre követül küldendő alispánját okolicsnai Okolicsnay Istvánt utasítja, hogy miután a vármegyének nincs főispánja, eszközölje ki, hogy ő felsége erre a méltóságra nagys. Gyarmati Balassa Bálintot, mint a vármegye egyedüli mágnását, nevezze ki. (134. v. 1.)

1583. febr. 16.

A törvényszéknek bejelentetik, hogy Gyarmati Balassa Bálint Okolicsnay Sebestyén alispán és Prusinszky Miklós szolgabíró előtt Szentmiklós városában ügyvédekkel vallott az elmúlt szent Miklós napján. (160 l.)

1588. márcz. 30.

Andaházy András Balassa Bálint nevében tiltakozik Balassa András ellen, a miért ez azt az átruházási egyezséget, melyet az ujbárai várban levő része iránt B. Bálinttal kötött, nem akarja betartani. Ennek folytán B. Bálint az egyezséget érvénytelennek nyilvánítja s egyben átad egy záros szekrényben 3300 ftot azzal a kéréssel, hogy az alispán szólítsa fel Szentivány Pétert, a B. András provisorát, hogy azt a pénzt vegye föl, ha pedig ő fölvenni vonakodnék, magának B. Andrásnak adja a kezébe. Az alispán azt válaszolja, hogy a törvény értelmében 100 ftnál nagyobb összeg fölvételére nincs feljogosítva. Mire Andaházy kijelenti, hogy ura nem mint alispán, hanem mint megbízható ember kezébe teszi le a pénzt s annak átvételére ismételve kérvén, az alispán átveszi. (262 l.)

1588. ápr. 28.

Az alispán a törvényszék színe előtt a Balassa Bálint által rábízott pénzes szekrényt Szentivány Péternek, Sarlay Baláznak és Prebezlai Józsefnek, Balassa András szolgálóinak átadja s azok azt átveszik. Ugyanakkor az alispánnak Vizkelethy Bálint kir. személynöki ítélőmester hét zsacskó pénzt ad át, melyekben összesen 1293 ft 40 denár foglaltatott, oly czélból, hogy azt Balassa Ferencznek adja át s az alispán nyomban át is adta Potoczky Kristófnak, B. Ferencz szolgálójának. Potoczky azonban visszaadta az alispánnak azzal a kéréssel, hogy a pénzt ura bizonyos adósságainak kifizetésére fordítsa. (266. l.)

1588. máj. 25.

Prusinszky Miklós szolgabíró jelenti, hogy az alispán rendeletére Benedekfalvi Kiszél Simonnal megjelent Balassa Bálint ujbárai várában s Balassát odahaza találván, őt felszólította, hogy miután Balassa András nógrádi főispán birtokába akarja venni az ujbárai várban levő részét, bocsássa vissza azt. B. Bálint azt felelte, hogy ő nem foglalt el B. Andrástól semmit, hanem egy transactio alapján birtokolja; a várat nem adja át, de kész kifizetni B. András s a pénzt részére az alispánnál elhelyezni. (269 l.)

1588. júl. 5.

Záborszky Márton tiltakozik Balassa Bálint nevében Szentmiklósi Pongrácz László ellen, a miért jobbágyának Husti Pálnak Szentmiklóson levő házat s ingóságait hatalmasul elfoglalta. (277 l.)

1588. júl. 18.

Szentmiklósi Pongrácz Pongrácz, László, Gábor és János panaszt emelnek Balassa Bálint és Ferencz ellen, a szolgálók és jobbágyaik által Prybylyna falujokon elkövetett hatalmaskodások miatt. Kiküldetnek Rakovszky János alispán és Kubiny Dániel, hogy panaszlottakat megintsék. (278 l.)

1588. okt. 5.

Balassa András képviselője Meskó György kéri a törvényszéket, hogy a királyi személynök parancsát Ujvár visszafoglalása tárgyában Balassa Bálint és Ferencz ellen hajtsa végre. (280 l.)

1589. jan. 12.

Tótrónay Mátyás deák Balassa András nevében kiküldetést kér a Balassa Bálint és Ferencz ellen gyűjtendő tanuvallomások összeírására. Kiküldetik az alispán egy szolgabíróval és esküdttel Dovalov faluba, a helyszínére. (284 l.)

Közl.: ILLÉSSY JÁNOS.

AZ ALI BASA HÁZASULÁSARÓL ÉS HALÁLÁRÓL SZÓLÓ HISTÓRIÁS ÉNEKRŐL.

A Kalajlikoz Ali budai basa házasságát és »szörnyű halálát« elbeszélő históriás éneknek immár harmadik példánya került elő és pedig a lőcsei evangélikus egyház könyvtárában. Mielőtt e harmadik példányról részletesebben szólnánk, szükségesnek látjuk az előbbi kettő adatait fel- említeni.

Az első, csonka példány lhász Gábor tulajdona volt, a ki az Akadémia könyvtárának ajándékozta. E példányon, melyet Toldi bártfai nyomtatványnak tartott, *Icon vicissitudinis humanae vitae* címet visel e históriás ének.

A második példányt id. Szinnyei József ajándékozta Szilády Áronnak, ki örömmel fedezte fel rajta az lhász-féle névtelen históriás énekének hiányzó részét. E kiadást későbbinek tartja az első, csonka példánynál s szerinte Brewer-féle lőcsei nyomásnak látszik 1629 tájáról. Erre azért következtet, mert az Hossvai Toldijának 1629-ben Lőcsén, Brewernél megjelent kiadásán használt cifrázat e nyomtatványon is meg van. Lévén pedig ez a második példány már csupa foszlány, csupa nehezen fentartható törmelék, Szilády Áron közzé is tette az egész históriás éneket (*Irodalomtörténeti Közlemények*, 1893. 79—87.) felvilágosító bevezetéssel.

A most előkerült harmadik példányra a lőcsei evangélikus egyház könyvtárában akadtam. Ép régi kéziratok s nyomtatványok után kutatván, a könyvek fedelét is szorgosan átvizsgáltam s így akadtam rá e régi magyar verses nyomtatványra a Révay Péter-féle *Monarchia et Sacra corona regni Hungariae centuriae septem* latin krónika fedelén. A latin munka 1659-ben jelent meg, s így e verses nyomtatványt csak azután használhatták fel a könyv fedeléül. Az egész fedél ugyanazt a verses szöveget tartalmazó egész rakás ívlapból áll, úgy egymásra ragasztva, a hogy az illető nyomdában heverhetett. Az így összeragasztott ívek adták a kemény fedelét. Már ebből is azt következtettem, hogy alighanem lőcsei nyomtatvánnyal van dolgom s tekintve, hogy a latin munka 1659-ben jelent meg, valószínűleg a XVII. század első feléből való lőcsei nyomtatvány e verses szöveg. Az egyes laphasáboakat gondosan lemásol-